

Rodiljni dopust za roditelje djece rane dobi

Peter Moss

Peter Moss istražuje odredbe o dopustima za roditelje djece mlađe od tri godine i njihovu povezanost s ustanovama odgoja i obrazovanja.

Europski propisi o dopustima
Europska unija očekuje od svojih članica da osiguraju dva tipa dopusta roditeljima djece rane dobi. Direktive određuju minimalne standarde za roditeljni dopust (kriteriji su zdravstveno stanje i dobrobit majke) i roditeljski dopust (kojim se omogućuje da oba roditelja skrbe o djetetu). I doista, u ožujku 2010. vlade su se složile oko minimalnog standarda roditeljskog dopusta - 4 mjeseca po roditelju - dok se u listopadu 2010. kao dio procesa pregovora o novim minimalnim standardima u Europskom parlamentu glasovalo o roditeljskom dopustu od 20

tjedana tijekom kojeg majke primaju puni iznos plaće. Ali uloga Europe je osigurati sigurnosnu mrežu - jamstvo jednakog standarda roditeljskih dopusta. Što doista zemlje članice čine u praksi?

Od 2004. godine, međunarodna mreža stručnjaka za politiku dopusta razmatrala je propise. Najnoviji pregled (za 2010. godinu) pokriva 20 zemalja članica, uključujući i Hrvatsku (pristupni status), Island i Norvešku. Pregled otkriva velike razlike u ove 23 europske zemlje u duljini, plaćenosti i fleksibilnosti dopusta, posebno kad govorimo o roditeljskim dopustima.

Jedan način da se obuhvate ove razlike jest taj da se uspoređi koliko je mjeseci dobro plaćenog dopusta (dvije trećine plaće ili više) na raspolaganju obiteljima: ne iznenađuje da će roditelji vjerojatnije iskoristiti dopust ako je dobro plaćen. Ova mjera kombinira roditeljni dopust i roditeljski dopust s 'dopustom za očeve' (mogućnost da očevi pruže pomoć u razdoblju poroda i neposredno nakon njega).

Dobro plaćen dopust se kreće od 1,5 mjeseci u Ujedinjenom Kraljevstvu do 24 mjeseca u Mađarskoj. Osim Mađarske, devet zemalja (pet nordijskih, Hrvatska, Estonija, Njemačka, Slovenija i javni sektor u Grčkoj) nude 6 mjeseci ili više dobro plaćenog dopusta. Ostali nude manje od 6 mjeseci. Razlika se ostavlja na volju roditelja da uzmu neplaćen ili lošije plaćen dopust za roditelje.

Roditeljski dopust se odnosi i na očeve
Dopust za roditelje je jednako dostupan za oba roditelja, ali ga najčešće koriste majke. Interes je pobudio sve veći broj očeva koji ga odlučuju koristiti. Oni taj mogućnosti pristupaju na četiri načina. Prvi primjer, 'kvota za očeve' (razdoblje dobro plaćenog dopusta samo za očeve

po principu 'uzmi ili izgubi priliku') su Island, Norveška i Švedska. Drugi primjer, 'bonus' (bolje plaćen dopust ukoliko očevi iskoriste određen dio dopusta) provodi se u Hrvatskoj, Finskoj i Njemačkoj. U trećem primjeru majke mogu prenijeti neiskorišten roditeljni dopust na očeve - provodi se u Poljskoj, Španjolskoj i uskoro u UK. I na kraju, primjer iz Portugala koji je jedini uveo takvu praksu - može biti obveza očeva da uzmu jedan dio dopusta.

Kako god je politika dopusta kreirana, ono što se čini ključnim jest imati razdoblje dobro plaćenog dopusta 'samo za očeve'; oni jednostavno ne uzimaju loše plaćene ili neplaćene dopuste na koje obitelji imaju pravo. Island je jasan primjer. Nedavno je uveden radikalno nov propis o dopustima: 9 mjeseci dobro plaćenog dopusta, 3 za majku, 3 za obitelj, 3 za oca.

Vrlo brzo, očevi su počeli koristiti svoja tri mjeseca, ali su i dalje koristili malo od obiteljske komponente dopusta. Island je jedna od pet europskih zemalja koje nude više od 2 mjeseca dobro plaćenog dopusta samo za očeve (druge zemlje su Danska, Norveška, Švedska i Hrvatska); 8 zemalja nude neke od takvih dopusta (većinom kratko razdoblje 'dopusta za očeve'); dok 10 zemalja ne nudi nikakav dopust za očeve.

Dopusti i ustanove za djecu rane dobi
Interes europskih zemalja za politiku dopusta polazi od ciljeva vezanih za rodnu jednakost i zapošljavanje. Međutim, već je dugo jasno da to nije dovoljno. Potrebno je uključiti i druge mjere - poput promjene radnog mjesta,

muškarce koji će preuzeti više odgovornosti za skrb o djeci i korake koji se tiču brige o djeci ('child care') koje ja radije zovem službe i ustanove ranog odgoja, obrazovanja i skrbi / ECEC.

Čini se očitom potreba da se propisi o dopustima i službe i ustanove ranog odgoja, obrazovanja i skrbi koordiniraju, te da na kraju dobro plaćenog dopusta slijedi pravo na organiziran sustav odgoja i obrazovanja (ili alternativno, paralelno pravo na obje opcije, što bi trebala biti realnost o kojoj odlučuju roditelji). U praksi je ovo rijetkost. Nakon dobro plaćenog dopusta najčešće ne slijedi pravo na organiziran sustav odgoja i obrazovanja, te tako roditelji ostaju sami u nastojanju da premoste ovaj jaz. Nekoliko izuzetaka - nordijske zemlje i Slovenija - samo naglašavaju neuspjeh drugih.

Propisi o dopustima bude nepovjerenje u svima koji se bave ravnopravnošću spolova i ranim odgojem i obrazovanjem. Razlog: loše plaćeno ili neplaćeno dugo razdoblje roditeljskog dopusta u nekim je zemljama, namjerno ili ne, uvedeno s ciljem uklanjanja majki s burze rada, kako bi se puno vrijeme bavile svojom djecom mlađom od tri godine. No, dobro plaćen dopust u trajanju 12-15 mjeseci osmišljen je da bi ga i očevi u velikoj mjeri koristili. Ukoliko se uz dobro plaćen dopust osigura i javno potpomognut

sustav službi i ustanova ranog odgoja i obrazovanja za svako dijete od navršene godine života (bilo da roditelji rade ili ne) - dolazimo do polazišta kojem je u fokusu integrirani pristup djeci rane dobi i njihovim roditeljima. Ovaj pristup u konačnici donosi napredak svima.

Pregled međunarodnih propisa o dopustima i rezultati istraživanja dostupni su na: <http://www.bis.gov.uk/assets/biscore/employment-matters/docs/i/10-1157-international-review-leave-policies.pdf>

Peter Moss je koordinator Međunarodne mreže za istraživanja propisa o dopustima. Peter.Moss@ioe.ac.uk

